

סיפורי דגים

צב' ו"גרטן

It's a great world.

(פתגם לועזי ידוע)

אני דייג. אני מעדיף להדגיש את זה כבר בהתחלה, אחרת זה עולה באמצע השיחה כשכבר מתחילים לגלות בי עניין. אני רואה את זה על הפנים שמביטות בי – ציפייה למשהו טוב, לאיש מחשבים, רופא כזה או אחר, מורה לכל הפחות, ואז אני מפעיל את הפצצה, וכמו דריכה על מוקש, העיניים מתרחבות, הפתעה ואכזבה. כבר קרה לי, שאנשים כמו לא שמעו וביקשו שאחזור על המילים, כאילו שלהם קשה לקבל את זה אז הם מבקשים ממני לחזור על מילים שקשות לי יותר, כל פעם מחדש.

עדיף שידעו שאני דייג מהתחלה – ככה אין ציפיות. אם אני אומר משהו מחוכם – ההפתעה והחינוך שמתלווה אליה מכסות על הכל. וחופף מזה, גם הכיחכוך הקל לפני שאני מוציא את המילים מהפה, נשמע כבוישה של התחלה חדשה.

סיפרו לי פעם על אחד שהוציא דג זהב מהמים, הדג הבטיח לו שלש משאלות ונדמה לי שאותו אחד חי באושר ועושר. אני חושב שהסיפור הזה היה אחד מהגורמים העיקריים שגרמו לכובע הדייגים לעלות על ראשי. קשה להתחרות בחייו של דייג, שמין שלוה נסוכה עליהם, כשהחלום למצוא את אותו דג מדבר, שיבטיח לו עושר ואושר, עומד תמיד מאחורי הסיבוב.

לו הייתי סוציולוג, או פסיכולוג, או אחד האנשים האלו שלוקחים מצב, מנתחים אותו ומצליחים לנסח אותו מחדש בצורה מעניינת – היה לי הרבה מה להגיד. אני חושב שניתן לומר בסוג של וודאות, שההבדל בין המינים משתקף בדרך כלל בפגישות איתי. זה נשמע גאוותני, אני יודע, אבל קשה להאשים דייג פשוט באגו מנופח. בדרך כלל, גברים נוטים לשאלות ה'איך' ונשים ל'למה'. נפגשתי עם מכר ותיק לפני זמן מה, והוא מיד פנה לברר מהן שעות הפעילות שלי בתור דייג, ואז, כדרכם של גברים, הוא החווה את דעתו, משהו בסגנון של "איך?! הייתי מת משיעמום", או "איך?! כבר עדיף להיות נהג אוטובוס". לפעמים קורה שיש איזה מישהו שמחייך ונותן לי מקום של כבוד. הוא פותח לי את האפשרות לקרוא את כיליון עיניו ולהבין שלולי היה טבוע

בביסוסו הכלכלי ומצבו המשפחתי, היה ממהר להצטרף לחיפושי וחלומותיי. אותו מכר ותיק לא עשה את זה. בכל מקרה – פה זה נגמר.

אבל קחו כדוגמה את האשה איתה נפגשתי לפני שבוע. אנחנו מתיישבים בפינה שקטה בבית קפה, כוסות הקפה כבר לפנינו. בפגישות הללו אנשים נוהגים לשתות בלגימות מהוססות ובמחשבה כיצד לפתוח את השיחה. אחרי שתיים שלוש לגימות, אני מגלה שהקפה חם מדי בשבילי ומחייך, "אני דייג", אני אומר. היא מחייכת, אני רואה אותה סופגת את המידע ואנחנו מתחילים ללכת סחור סחור. היא מנסה כאילו להתעלם מאותה הודעה ראשונית, לפחות בשלב הזה, ההתחלתי. אבל היא לא תוכל להתעלם ממנו במשך יותר מדי זמן, והיא פותחת בשאלה הגששית, זו שמוצתה עד תום, "נו, דייג אוהב דגים?". אני מחייך בעדינות, מחפש את המפלט מהמצב הלא-נעים שנוצר. אני מכיר את עצמי, ולפני שאני פותח במחשבה הפה עובר למצב אוטומט – אני אומר שאכן, אני אוהב דגים. ואני מתחיל למנות לה את התפריט: סלומון ביין לבן ופטריות כמו שאמא שלי מכינה; ההמצאה האנגלית – נסיכת הנילוס בבישול איטי עם לימון וצ'יפס, או דג על האש עם תבלינים וניחוח; גם התפריט המרוקאי מוצא חן בעיני, ובמצבים מסויימים, אני מוכן לאכול גפילטע פיש. מצד שני, מעולם לא אכלתי דג שעלה בחכתי – אני מעביר אותם הלאה, ובמצבי רוח מסויימים אפילו משחרר אותם חזרה לים הגדול. אני מספר לה את הסיפור על דג הזהב בווריאציה שונה: איש עשיר יצא לאגם ואחרי שעה הוא מרגיש משיכות בחכה. המאבק נמשך כמה דקות ולבסוף הוא מוציא דג זהב מהמים. הדג המסכן, משווע לחירות, ומציע, "שלש משאלות?". העשיר מסתכל בשעונו, נאנח ואומר, "טוב, מה אתה רוצה?".

פניה של הפגושה נרגעות – ניסוח בדיחות הוא לא הצד החזק שלי, אבל לפחות הוכחתי שיש לי חוש הומור, ואפילו הפגנתי רמז להומור עצמי. אנחנו משוחחים במשך כמה דקות על מעשיה, ולבסוף חוזרים לדייג. היא מעוניינת לדעת למה אני עושה את זה וזו שאלה שאני מוצא בה יותר מחצי מחמאה.

במקום תשובה אני מספר לה על רבה בר בר חנה, אותו טייל שראה עולם וחזר לספר על זה ליהודים בבית המדרש. הסיפורים הכי תמוהים בתלמוד, לפעמים מעדיפים הלומדים לדלג עליהם ולעבור הלאה. לפני מאתיים שנה, תוך פחות משנתיים ובמרחק של כמה מאות קילומטרים ופער גדול יותר בהשקפות עולם, הוציאו שניים, הגאון מוילנא ור' נחמן מברסלב, את פרשנותם לסיפורים. אני רואה את עיניה מחפשות אחר הקשר, ומיד מסביר – דגים מככבים בסיפורים האלו.

נו, היא מגלה עניין, ומה הם הסבירו?

רבה בר בר חנה מתאר את כל קורותיו כחלק ממסע – לפעמים מסע שלו במדבר, לפעמים מסיפורי חייהם של נוודים ומלחים שתמיד נמצאים בעין הסערה. הוא מתאר דברים שלא יאומנו, אבל הגר"א ור' נחמן מושכים את זה למסע החיים ומסבירים את

הכל מזווית ראייה מיוחדת ושונה. כשרבה בר בר חנה רואה גל שוטף את הכוכבים הגר"א מזהה את היצר הרע; כשהוא מדבר על דגים, ר' נחמן מתרגם זאת כתיאור של עם ישראל, הנתון בתוך הצרות. היא מתעניינת, אבל ה'למה' הזה עדיין מרחף מעלינו. אני מסביר שאני חש איך כל החיים נמצאים על הקו הדק בין הבנה מטפורית להבנה מילולית – ואיך הדייג תמיד נמצא ברווח שביניהם.

"אז מה אתה עושה שם כל היום?" היא שואלת, מנסה לנסח את השאלה ללא 'למה'. "אני יושב בסירה קטנה", אני מספר, "חכה לימין חכה לשמאל ומחכה באמצע" – תוהה האם הבינה את משחק המילים. החיוך העדין מעיד שהבינה אולם הקרח טרם נשבר עד תום. "ומה אתה עושה בזמן שאתה מחכה?" היא שואלת. פתאום אני מבין שהיא עדיין מחכה למשהו שיאשר, שייתן לגיטימציה. היא מקווה שאענה לה שאני עובד על איזה מחשב נייד, או לומד רפואה באוניברסיטה הפתוחה. "אני בדרך כלל מביא ספר, ללימוד או להנאה – לפעמים יוצא שזה גם וגם", אני אומר.

הקרח לא נשבר ולא נמס – הוא פשוט שוקע לאט. בפניה אני קורא את האכזבה, אבל קורה משהו נחמד – נוצרה אחוות זרים, היא כבר לא צריכה להזדהות עם מעשיי ויכולה להתעניין באמת, אני איבדתי את תחושת המועקה שגורמת לי להתנצל על עצמי. "זה מים", אני אומר, "זו נשמת החיים שלנו. הכל מתחיל משם: האובדן מתרחש כשהנהר נהפך לדם; הגאולה נחתמת כשקורעים את הים; חיי הרוח מתחילים מחדש כשהמים נעצרים ונותנים לך לעבור". הדוגמה האחרונה משאירה אותה בפנים שואלות, "אלישע, תלמידו של אליהו", אני מזכיר. "הדימויים שלנו תמיד מחזירים אותנו למקור מחצבתנו", אני מטעים את המילים, "אנחנו צמאים לרעיונות או שקועים במחשבות. אני מכיר משורר אחד, שנוהג לומר שאדם שחסר לו משהו מדבר מלשון מדבר, אבל אדם שלם יותר דומם, כמו התהומות".

"ואתה מרגיש שלם יותר?" היא שואלת. "לא. אבל זה נשמע נחמד", אני אומר ומחייך. היא מחזירה את החיוך, אני אומר כמו לחש, "כמים הפנים לפנים", היא מנידה בראשה. "אני לא שלם יותר אבל אני עדיין מאמין שהשלמות נמצאת מעבר לפינה". אני מספר לה על דג הזהב שלי, זה שהוביל אותי לחיים כאלו. "אתה מחפש דג זהב שיעניק לך משאלות?!" היא תמיהה. "לא בהכרח", אני עונה, "אני רוצה שהמשאלות יתגשמו, שלי או של הדג, אבל שיהיו משאלות ושהן יתגשמו".

אני נמנע בכוח מלספר לה את הבדיחה על הדייג שהייתה לו יד ארוכה ויד קצרה, שאיבד את כל משאלותיו בגלל פרץ של כעס – הערב התפתח לכיוון של צחוק עדין – אשמור את הבדיחה לפעם אחרת, לאדם אחר. אני משלם ומלווה אותה במין אשליית ג'נטלמניות לדרכה. לפני שהיא אומרת את המילים אני כבר יודע, נחמד מאוד היה הערב, נדבר מחר. ואז כמו מנטרה, המציאות תחזור על עצמה – מחר נדבר: הערב היה מאוד נחמד, ואתה בחור מקסים אבל אני מחפשת משהו אחר. אני אכין לעצמי כוס

שוקו, ומישהו שיראה אותי יחשוב לעודד אותי עם עוד בדיחה שמוצתה עד תום, "אל תדאג, יש הרבה דגים בים", לפעמים הוא יקרוץ.

יש במשפט הזה משהו נורא מייאש. בין כל הדגים הרבים בים, יש רק מעט דגי זהב שמוכנים לדבר, שמבטיחים משאלות או מוכנים להביע אותם. אני מחפש רק אחד, והייאוש אורב אחרי כל דג זהב שעולה בחכה ומגלה את פניו האילמות – אישיות של טונה אבל בצבע אחר.

מה כבר ביקשתי – להיות עשיר? להיות חכם? להיות מאושר?

בסך הכל ביקשתי דג זהב שיעניק לי את שלש המשאלות האלו.